

A TÁRSADALOMTUDOMÁNYI OSZTÁLYOZÁS REVÍZIÓJÁNAK HÚSZ ÉVE

FÖLDI Tamás – NAGY Lajos

1959 szeptemberében a FID 25. konferenciájához kapcsolódva az ETO társadalomtudományi szakjai korszerűsítésének programjával Helmut ARNTZ professzor vezetésével új osztályozási bizottság alakult: a FID C/3. A bizottságban kezdettől fogva képviselve voltak mind a szocialista mind a nyugateurópai tőkés országok társadalomtudományi osztályozási szakemberei. A bizottság alapítói – akik sorában ott voltak a magyar szakemberek is – aligha sejtették, hogy az alakuló szervezetből egy kétévtized múltán is változatlanul aktív, a kelet-nyugat együttműködés szempontjából mintaszerűen működő és a FID egyik legeredményesebben dolgozó osztályozási bizottsága válik, hogy a munkája iránti érdeklődés egyre szélesedik és szakértők maroknyi csoportja önálló osztályozási bizottságok koordinálását végző és csaknem konferencia méretű szervezetté nő. Annál kevésbé gondolhatták, mert a nézetkülönbségek a kölcsönös bizalmatlanság, a résztvevők többségének e munkában való – szükségszerű – tapasztalatlansága induláskor nem sok jóval kecsegtetett. Az új bizottságban résztvevő szocialista szakértők elvszerű és ugyanakkor együttműködésre kész magatartása szakértelme és aktivitása nélkül – és ezt nem a túlzás mondatja – 1979 májusában aligha tarthatta volna meg a Bizottság 38. ülését. Az ülés helye akár szimbólumként is, újból Varsó.

A magyar szakmai sajtó elég sok közleményben számolt be az évek során a FID C/3 bizottság munkájáról. Ezekre az irodalomjegyzékben hivatkozunk. Többek között részletes beszámolók íródtak BABICZKY Béla és e cikk szerzői tollából a Bizottság megalakulásának 10. évfordulója alkalmából. Mindez felment bennünket attól az egyébként szép feladattól, hogy jelen cikkben felidézzük e munka valamennyi fontosabb mozzanatát. Így figyelmünket a legutóbbi évek fejleményeire és a most folyó munkálatokra összpontosíthatjuk.

Kezdjük talán a szervezeti kérdésekkel. Az elmúlt években a Bizottság földrajzi összetétele nem sokat változott. A KGST-tagországok közül egyedül Románia osztályozási szakemberei nem vesznek részt a munkában. A nyugateurópai országok közül a fő résztvevők változatlanul a holland és a nyugatnémet szakemberek, mellettük belga, dán, francia, norvég, svéd szakértők dolgoznak, újabban angol, görög érdeklődők is jelentkeztek. A genfi ENSZ Könyvtár állandóan, újabban pedig az Európai Parlament könyvtára is képviselteti magát. A Bizottságban a KGST országokbeli szakértők szorosan együttműködnek, sokáig ún. előkészítő értekezleteket is tartottak. A résztvevő országok és szakemberek növekvő száma és a munka hatékonyságának fokozása egyaránt indokoltá tette, hogy a bizottság munkájának fő színterei a diszciplináris albizottságok legyenek.

Ezek 1977-ben önálló C-bizottságokká alakultak (FID-C-32, FID-C-33, FID-C-34 stb.). Maga a FID C/3 Bizottság mint a diszciplináris bizottságok k o o r d i n á l ó b i z o t t - s á g a működik tovább. A koordináló bizottság üléseit, az ún. plenáris üléseket és az egyes bizottságok üléseit egy időben, egy helyen tartják, bár ez alól is volt már kivétel. Egyes diszciplinákban csupán FID C/3 munkacsoportok működnek másokban egy-egy bizottságon belül is vannak még külön munkacsoportok is.

Ami a munka menetét illeti: kiindulópontjai a FID C/3 bizottság középtávú terve és éves tervei. A tervekben szereplő feladatok megoldására egyes tagok vállalkoznak vagy külső szakértőket vonnak be.

A szakértő írásbeli javaslatot tesz, ami lehet közvetlenül revíziós javaslat vagy pedig koncepcionális kérdéseket tartalmazó dokumentum. A benyújtott dokumentumokat a megfelelő diszciplináris szerv (bizottság, munkacsoport) vitatja meg. A bizottsági vitákról a koordináló bizottság menetközben szóbeli tájékoztatást kap. A végleges változatban kidolgozott dokumentumok koordináló bizottsági jóváhagyás után kerülnek a FID Osztályozási Osztályához, amely a FID Központi Osztályozási Bizottságának (FID/CCC) jóváhagyása után tervezetben (P-jegyzékben) publikálja őket. A P-jegyzékekhez beérkezett hozzászólásokat ismét a bizottságok tárgyalják és válaszolják meg. Csak ezután kerülhet sor javaslatnak az érvényes változások sorába való felvételére és az Extensions and Corrections to the Universal Decimal Classification (Kiegészítések és módosítások az ETO-hoz) köteteiben való közlésére. A bizottságokban az egyhangúság elve érvényesül, szavazás csupán szervezeti kérdésekben van. Ez a tárgyalásokat hosszadalmassá teszi, időnként indokolatlanul elnyújtja. Arra nincs ugyanis szabály, hogy egy javaslatból hány változat készülhet. Előfordul, hogy minden változatot más-más oldalról külön-külön bírálják (pl. új tagok bekapcsolódása stb. folytán). Így történhetett meg, hogy a szociológia osztályozásának revíziójára vonatkozó javaslat gerincét alkotó részek munkálatai több mint egy évtizede megkezdődtek, de még ma sem fejeződtek be. Ezzel együtt a Bizottságnak nincs mit szégyenkeznie: az ETO 20 év előtti 3-as szakának a maival való összehasonlítása erről bárkit meggyőzhet.

Szociológia, politika

A szociológiai osztályozás revíziója az 1966. évi budapesti ülésen kezdődött el. A feladat meglehetősen kemény diónak bizonyult elsősorban összetettsége miatt. Csakhamar kiderült, hogy a szociológiai osztályozás korszerűsítése óhatatlanul felvet egy sor más kérdést: a statisztika, a népességtudomány, a néprajz és szociális-kulturális antropológia problémáit. Ennek megfelelően egy átfogó és igen ambiciózus program került kidolgozásra. A tapasztalatok azonban megmutatták, hogy ez a program túlságosan sokat markolt. A szűkítés során kiiktattuk a statisztika revízióját, amelyet a Bizottság végül is nem tekint társadalomtudománynak. Ezzel szemben a revízió során kialakult egy új ETO fejezet 303 a t á r s a d a l o m k u t a t á s m ó d s z e r t a n a , amely túlnyomórészt az empirikus társadalomkutatás módszereit öleli fel. Ez főként nyugatnémet szakemberek munkája volt. A n é p r a j z é s a s z o c i á l i s - k u l t ú r á l i s a n t r o p o l ó g i a osztályo-

zásának revíziójára irányuló első kísérlet a hagyományos közép-európai és az angolszász iskolák súlyos szemléleti differenciái miatt nem sikerült, de a kérdés nem került le a napirendről. A demográfia revíziós javaslata hosszú vajúdas után éppen a közelmúltban került benyújtásra a FID Osztályozási Osztályára. A problémák jórészt a népcse-
désstatistika és a népességtudomány elhatárolása körüli vitákból adódtak. Végül is az az álláspont győzedelmeskedett, amely különbséget tesz a kettő között. Ugy véljük ezzel a népességtudomány önálló teljesítményei kerültek közvetett elismerésre az ETO keretében. A határterületekről folyó hosszadalmas és kiterjedt vitáknak a szorosan vett szociológia szubsztanciák osztályozására vonatkozó javaslat látta kárát. Emellett súlyos nehézségeket okoztak a marxista és nem marxista valamint ez utóbbin belül az angolszász és francia valamint a német iskolák közötti lényeges szemléletbeli eltérések. Így állt elő, amire már utaltunk, hogy csupán ez évben várható a végleges javaslat benyújtása.

A javaslat 5 fő részre tagolódik. A szociológiai iskolák elméleti irányzatok felsorolásával kezdődik, a következő fejezet a szociológiai struktúrákat társadalmi csoportokat foglalja magában. Ezt követi egy fejezet, amely a társadalmi folyamatok fogalmait gyűjti egybe. Az egyénnek, mint a szociológiai vizsgálódás tárgyának fogalomköre következik ezután, végül pedig a szociológiai értelemben vett kultúra témaköre zárja az új osztályozási javaslatot. A javaslat előírja azt is, hogy a szociológia témakörét a 30-as szakból a 31-es szak szabadonálló helyeire viszi át, mivel az előbbiben a szükséges hely nem állt rendelkezésre. További megfontolásként az is szerepelt, hogy a 30-as szakban csupán a társadalomtudomány általános (elméleti és módszertani) kérdései kapjanak helyet és az egyes konkrét társadalomtudományi ágak a 31 jelzettel kezdődjenek. (A statisztika távlatilag kikerül a 31-es szakból.)

A szociológia és határterületei osztályozása körüli, a holland G. RIESTHUIS vezetésével folyó vitákban a magyar szakemberek kezdettől fogva részt vettek. Az utóbbi években az MTA Szociológiai Kutató Intézet két munkatársa (ARATÓ Vera majd GERGELY Attila) foglalkozott e problémákkal.

A politika szak revíziója a FID C/3 Bizottság 1961-ben elkészült első eredménye volt. Joggal felvetődik a kérdés, hogy miért ezzel a kényes és szakmailag is hallatlanul bonyolult, tudományos háttérben bizonytalan szakkal kezdte meg tevékenységét a FID C/3 Bizottság? A válasz egyszerű. Ebben a szakban 1961-ig a szocialista országok számára tűrhetetlen csoportosítások egész sora szerepelt, amíg ezek kiküszöbölése nem történt meg a szocialista országok szakértői nem látták értelmét a kevésbé bántó problémákkal vagy egyenesen másodrangú kérdésekkel való foglalkozásnak. A politika szak 1961-es revíziója – ami nem ment kemény, olykor elkeseredett viták nélkül – azonban csak a tüneti kezelésre szorítkozott. Ezért a 70-es évek elején, amikor elkészült a FID C/3 bizottság máig is érvényes középtávú terve (5–7 évesnek indult de a végrehajtás alighanem 10 évbe is beletelik) újból napirendre került a politika revíziója is. Különösen időszerűvé tette a kérdést, hogy a FID elhatározta a *Dewey-centenarium* alkalmából kiadja az ETO korszerű nemzetközi középkiadását (International Medium Edition, IME – német változata most jelent meg). A FID C-32 Bizottság gondos vizsgálata kimutatta, hogy a 32-es szak „in situ” (helyben) való revíziójára nincs lehetőség. A Bizottság azonban ennél is tovább ment. A politika szakon próbál ki egy új facettás osztályozási eljárást,

amelynek alap gondolatai a F. SCHMIDT által kidolgozott ETO-fejlesztési koncepcióban gyökereznek, amit a C/32 bizottság magáévá tett. A munka empirikus módszerrel, fogalomgyűjtéssel indult, ezután készült el egy kísérleti csoportosítás és jelenleg ennek a fogalomtárral való egybevetése folyik. E kísérlet nem tartozik a szokványos revíziós munkák keretébe, de sikere esetén nagymértékben befolyásolhatja az ETO társadalomtudomány szakjai arculatának alakulását.

A munkák a nyugat-berlini W. KRUMHOLZ professzor irányításával folynak, a magyar közreműködő VÁLYI Gábor.

A közgazdaságtudomány

A közgazdaságtudomány osztályozása revíziójának első eredményei a 60-as évek első feléből datálódnak. Ekkor történt meg a 331 Munkaügy szak revíziója, valamint a 332 Bank és hitelügy és a 336 Állami pénzügyek szakoknak a 336-os jelzet alá való összevonása illetve részleges revíziója. A következő évtized, ennél is nagyobb változásokat hozott. Átdolgozásra került a 330 Politikai gazdaságtan szak és ezzel együtt megszűnt a 335 Szocializmus szak. Majd a C/3 bizottság eddigi legnagyobb terjedelmű munkája került jóváhagyásra, ami a 333, 334, 337, 338 és 339, valamint a 38-as szakokat érintette. E változások teljesen átalakították a 33-as szak strukturáját. A változások eredményeként ma egy korszerűbb, a szocialista gazdaság fogalomtárára is kiterjedő és szakmai követelményekkel a korábbinál sokkal inkább összhangban levő 33-as szakot mondhat magáénak az ETO.

A jelenlegi munkálatok egy része e változtatások befejező szakaszát öleli fel, de egyben megkezdődött a revízió második szakasza feladatainak végrehajtása is.

Az első szakaszba tartozó feladatok közül jelenleg a következőknek a végrehajtása folyik:

1. A m a t e m a t i k a i - k ö z g a z d a s á g i m ó d s z e r e k osztályozása. Ez jelenleg csupán kis részben és az ETO-nak a 33-as szakon kívül eső részeiben található meg. Az új javaslat, amely magyar részről (SZAKOLCZAI György) került beterjesztésre (cseh-szlovák, szovjet előmunkálatok figyelembevételével) egységes rendszerbe kívánja foglalni ezt a szerteágazó területet, egyszerre tükrözve vissza a módszereket és a főbb alkalmazásokat.

2. A 332 Föld és telek szak elejére 332.1 jelzettel egy a r e g i o n á l i s g a z d a s á g g a l foglalkozó rész beiktatása van folyamatban. A munkálatok szlovák irányítással a befejezéshez közelednek. Ezzel a területfejlesztésnek, a termelőerők telepítése kérdéseinek korszerű osztályozásához jutnak majd a használók.

3. A 333-as szak megszüntetésekor nyitva maradt a l a k á s k é r d é s osztályozásának problémája. Hosszas viták után a Bizottság a lakáskérdést végülis súlypontilag szociálpolitikai témának ítélte és ezért fő helye a 36-os szak lesz. Egyes szigorúan vett közgazdasági összefüggései a 332.8 főosztály keretében nyernek majd elhelyezést. A munkálatokat holland irányítással végezzük.

4. A revízió első szakaszának további vállalkozása a 33-as szak korlátozottan közös alosztásainak helyesebb elnevezéssel segéd táblázat a k egységes kidolgozása. A probléma lényegét a következőkben lehet összefoglalni. Az ETO 3-as szakban eredetileg a segéd táblázatok egységes szempontú építésének elve volt érvényben. Az egymástól függetlenül különböző időkben végzett módosítások azonban ettől az elvtől oly mértékben távolodtak el, hogy a 60-as évek végén egy belga vizsgálat nyomán ezt az elvet felfüggesztették, de egyben kötelezték az egyes diszciplinákért felelős bizottságokat, hogy a kétjegyű szakokon belül egységesítsék a segéd táblázatokat. Ezt először egy csehszlovák-magyar javaslat kísérelte meg a 33-as szak vonatkozásában. Az egységes segéd táblázatba a javaslat készítői a 65.0 segéd táblázatot is beépítették. A javaslat első változata 1974-ben került kidolgozásra. Egy sor módszertani kérdés merült fel amikre a FID/CCC (Központi Osztályozási Bizottság) segéd táblázati albizottsága csak 1978 végén adott választ. Így most már sor kerülhet az 5. végleges változat kidolgozására és a revízió befejezésére. Ennek keretében egy sor szakozási nehézség oldódik majd meg, mint például a társadalmi-gazdasági formációk, a tulajdonformák, az alkalmazott módszerek stb. szerinti másodlagos csoportosításokban kiküszöbölhetők a kétértelmű kettőspontos viszonyítások és azok egyértelmű, jelzőként szereplő segéd táblázati számokkal lesznek helyettesíthetők.

E feladat átvezet a revízió második szakaszába. Ennek munkálatai közül az alábbiak vannak folyamatban:

1. A köz gazdasági és a vállalat gazdasági szakok egyesítése. A terv előirányozza, hogy megszünteti a 65-ös szak igazdasági részeit (65.0, 657, 658) és azokat a 33-as szakba helyezi át. E mögött a kettősség felszámolásának logikai indokán kívül az a meggondolás rejlik, hogy ma már egyre kevésbé érvényes a történetileg különböző indíttatású, de egymáshoz egyre közelebb kerülő köz gazdaságtan és vállalat gazdaságtan (üzem gazdaságtan) olyan mértékű szeparáltsága, amit az ETO visszatükröz. Szóba került egyes ágazati üzem gazdaságtanoknak (agrár üzem gazdaságtan, közlekedési üzem gazdaságtan) a 33-as szakba való beolvasztása is. Ennek a munkának azonban még csak a körvonalai bontakoztak ki. Előzetes viták után most van kidolgozás alatt egy részletesebb javaslat a revízió koncepciójáról. A téma felelőse a moszkvai INION.

2. Előrehaladtak a revízió második szakaszának a munkálatai a 331 m u n k a ü g y szak terén is. A 60-as évek elején végrehajtott módosítások óta eltelt idő tapasztalatai nyomán aktuálissá vált a szerkezet és a fogalomtár újbóli korszerűsítése. A munkálatokat a holland J. van DAM irányítja.

3. Hasonló okoknál fogva került napirendre a 336 p é n z ü g y e k újbóli revíziója. Szintén több mint másfél évtized után időszerűvé vált egy világosabb szerkezet kialakítása, a felesleges fogalmak törlése, új fogalmak beiktatása anélkül azonban, hogy a szak alapvető struktúrája megváltozna. A javaslatokat magyar szakemberek dolgozták ki: RIESZ Miklós és SCHMIDT Ádám neves köz gazdaszok.

Jogtudomány

A jogi revízió feladata – a FID C/3 általános feladatkörének megfelelően – egyrészt a több mint száz éves ETO-rendszer megfelelő átdolgozása, kiegészítése, az eredeti részek

lehető legkevesebb módosításával, másrészt pedig az újonnan – köztük nem utolsósorban a szocialista jogrendszerekben – keletkezett jogfogalmak, jogágak, jogterületek beillesztése a rendszerbe. Az alapvető nehézség az, hogy mint ismeretes, maguk a világ jelenlegi hatályos jogrendszerei is nagyban eltérnek egymástól, nem csupán az egyes jogi fogalmakat, jogintézményeket, hanem a jogági felosztást, rendszerezést, stb.-t illetően is. Közismert, hogy az ETO mellőzi a közjog-magánjog felosztást és a római-germán jogrendszerek anyagának osztályozására is általában alkalmas. Kevésbé alkalmas azonban az ezeken kívülálló jogrendszerek – elsősorban a szocialista jogrendszerek – fogalmainak osztályozására, de ezen túlmenően más további jogterületek (vallási jogrendszerek, a muzulmán jogrendszer, a távolkeleti, továbbá egyes fejlődő országok joga stb.) anyagának rendezésére. Mindez nem kis mértékben befolyásolja a munka eredményességét.

A reformmunkálatok jogi vonatkozásban tehát az ETO jelenlegi rendszerének kereteiben folynak. A Bizottság csak egészen csekély mértékben lehetett figyelemmel annak a még mindig folyó vitának az eredményeire, amelyek magát az ETO-rendszert kívánják lényegesen megváltoztatni.

A reformmunkálatok nem kívánták megszüntetni az ETO eddigi 34-es főcsoportjának egyes szakcsoportjait (340 Jog általában; 341 Nemzetközi jog; 342 Államjog-Alkotmányjog; 343 Büntetőjog; 344 Katonai büntetőjog; 347 Polgári jog-Magánjog; 348 Egyházjog), hanem azokat a legfontosabb szakcsoportokkal (345 A gazdasági tevékenység jogi szabályozása. Gazdasági jog; 349 Vegyes jellegű jogterületek, jogágak) kívánta kiegészíteni. Még nem történt végleges állásfoglalás a 344 megszüntetése és anyagának a megfelelő jogágakba való besorolása tárgyában, de függőben van egy ilyen tárgyú javaslat feletti döntés. A részleteket illetően a r e f o r m m u n k á l a t o k eddigi e r e d m é n y e i nagy vonalakban a következők:

A *Jog. Jogtudomány elnevezésű* (340) szakcsoportban a reformmunkálatok legfontosabb eredménye a jogtudomány metodológiájának (340.11), az állam- és jogelmélet különféle irányzatainak (340.12), a jogforrásoknak (340.13), valamint az állam- és jog történeti típusainak és formáinak (340.15) osztályozását lehetővé tevő új jelzetek.

A *Nemzetközi jog elnevezésű* szakcsoportban (341) a fontosabb új jelzetek a nemzetközi szervezetekre vonatkoznak (341.12). Igen jelentős újítás a nemzetközi magánjog új elhelyezése (341.9), valamint alosztásai.

Az *Alkotmányjog. Államjog c.* szakcsoportban (342) az államformára (jelenkori köztársaságok, 342.384) vonatkozó új jelzetek igen sok vitára adtak alkalmat. Fontosak az állami hatalom részterületeire vonatkozó fogalmi rendszer logikusabb elrendezése, továbbá az állampolgári kötelezettségre (342.74) vonatkozó, szintén új jelzetek. Igen lényeges módosítás az államigazgatási jogra vonatkozó részek átcsoportosítása (342.9), s ezzel egyidejűleg a szakcsoport elnevezésének: Alkotmányjog. Államjog. Államigazgatási jog-ra való kiegészítése. Az eddigi 35 főcsoport ugyanis, amelynek az elnevezése is Public administration volt, általában nem jogi, hanem – igen széles körben – elsősorban alkalmazott szervezéstudományi kérdéseket tartalmazott. Egyes esetekben azonban – az időközi módosító munkálatok során – jogi elnevezésű anyag is került ide, s így a szakcsoport vegyes – jogi és nem jogi – jellegű. Az új rendezéssel mindaz, ami az igazgatástudományból már jogi rendezést is nyert, egységesen a 342.9-be kerül.

A büntetőjogi szakcsoportban (343), az eljárásra (343.1) és egyes, újonnan kodifikált bűncselekményekre (343.31.7) vonatkozó kiegészítések mellett büntetvégrehajtásra (343.8) és egyes bűnügyi tudományokra (kriminológia, kriminalisztika 343.8/.9) vonatkozó részek lényeges kiegészítéseket jelentenek. Mindezeknek a munkálatoknak eredményeként kialakult új jelzetek már életbe is léptek s azok így a hazai könyvtári gyakorlatban is alkalmazhatók.

Az előbb felsorolt munkálatok befejezése után az a feladat kerül előtérbe, hogy a túlságosan megterhelt s emellett nem tisztán polgári jogi-magánjogi részeket is tartalmazó 347 szakcsoport megbontásával lehetőséget kapjon egyrészt az új jogintézmények, jogfogalmak részletes osztályozása, másrészt pedig az ún. vegyes jellegű jogterületek között helyet kapjanak az olyan joganyagok, amelyek jellege jogági vagy jogterületi minősége, közvetlen kapcsolata stb. még az egyes jogrendszereken belül is vitás. Az elgondolás szerint a 347-ben csak a tisztán polgári jogi-magánjogi és eljárási, illetőleg családjogi, valamint igazságügyi szervezeti részek (e két utóbbi rész elhelyezése ugyan vitatható, de egyelőre nem érinthető) maradnának (személyi jog, dologi jog, kötelmi jog, családjog, öröklési jog, polgári peres és nemperes eljárás, szervezeti kérdések), míg minden egyéb a 346, illetőleg a 349 szakcsoportba kerülne. Ezek a munkálatok most vannak folyamatban. Jelenlegi állásukról az alábbiakban számolok be.

A 346 A gazdasági tevékenység jogi szabályozása. Gazdasági jog. Kereskedelmi jog elnevezésű szakcsoportba kerülnek egyrészt a gazdasági stb. jog alanyai (egyének és szervezetek, a közgazdaságtanban kialakult szervezeti formák szerint), másrészt a jogügyletek. Ide kerülne általában a jelenlegi 347.7 Kereskedelmi jog c. része is. Az alanyokra vonatkozó javaslat (346.2) a 38. ülésen kerül a teljes ülés elé, a jogügyletekre – gazdasági, kereskedelmi jogi szerződésekre – vonatkozó résszel (346.4) még a FID C/34 foglalkozik.

A 349 szakcsoportban Sonderrechte. Rechtszweige gemischten Charakters – Szakjogok, Vegyes jellegű jogterületek, jogágak a FID C/34-es javaslat alapján már végleges jelzetek (Ext. and Corr. 9.3) kaptak a munkajog (349.2), a szociális jog (349.3), a földjog (349.4), a (szocialista és nem-szocialista) mezőgazdasági termelősövetkezeti jog (349.422.22/.23), a területrendezés (349.44), az éterjog (349.54), a környezetvédelem (349.6), és az atomjog (Kernenergie-recht 349.7). Maguk az előbb említett – tehát csupán a jogágot, jogi diszciplinát, jogterületet jelző – számok, alosztás nélkül, hatályba léptek és alkalmazhatók. Az új jelzetek egy részének részletes kidolgozása is megtörtént, a javaslatok a CCC előtt vannak (pl. 349.4 Földjog, 349.54 Éterjog. 349.422.23 Szocialista mezőgazdasági termelősövetkezeti jog. Kolhozjog.).

Még nincsen új számuk, de már – a 349-es keretében – munkában vannak a következő területek:

Új, részletes javaslat készül a légijogra (349.55), az atomjogra (349.72), a tengerjogra (349.56), részletes javaslat készül új szám alatt a szellemi tulajdonjogra (349.84), a környezetvédelemre (349.53) stb. Más területeket (pl. a munkajogot) a munkajogi bizottság tevékenységének eredményeihez képest kell majd – az eddig elfogadott és közzétett, tehát használható – legáltalánosabb részleteken belül – a szükségleteknek megfelelő részletességgel kidolgozni. Folyamatban vannak a muzulmán jogrendszerek

anyagának részletes kidolgozását, illetőleg az ETO rendszerébe való beillesztését előkészítő intézkedések.

A reformmunkálatok legvégső, eddig nem érintett feladata lesz a 34-es főcsoport korlátozottan közös alosztásainak elrendezése. Ezekhez – a tapasztalat szerint – célszerű megvárni az egész anyag átdolgozását, amint az pl. a 33-as esetében is történik. Itt majd figyelemmel kell lenni arra, hogy a 34-es főcsoporton belül jelenleg nagy területen alkalmazhatók a 35 főcsoport korlátozottan közös alosztásai is.

További szakok

A 35 k ö z i g a z g a t á s szak kérdései hosszú idő óta szerepelnek a napirenden. Kiderült azonban, hogy amíg a jogi osztályozási munkálatok be nem fejeződnek, nem célszerű és a szűk kapacitás folytán nem is lehetséges lényegesebb módosítások keresztülvitele. A változások így csak szűk területen és ott is inkább a felesleges párhuzamoságok kiküszöbölése vonatkozásában érvényesültek. Az ugyancsak a 35-ös szakban szereplő hadtudományok osztályozásának korszerűsítésére nyugatnémet és magyar (WINDISCH Aladárné) részről történtek kísérletek. Döntés eddig még nem született, részben a súlyos tartalmi és módszertani problémák, részben a téma kényessége folytán.

A s z o c i á l p o l i t i k a a 36-os szak meglehetősen elhanyagolt területe volt. Holland osztályozási szakértők kezdeményezésére az utóbbi évben lényegesen bővült az ETO-ban szereplő szociálpolitikai fogalomkör. A már elvégzett és folyamatban lévő kiegészítések és módosítások célja, hogy az ETO tükrözze vissza a korunkban világszerte egyre terebélyesedő szociális gondoskodás egész problematikáját. Mint említettük e szak keretében épül ki a lakáskérdés új osztályozása is.

A z o k t a t á s ü g y ETO szakja (37) a 60-as évek derekán a holland W. de REGT irányításával és többek közt magyar közreműködéssel került revideálásra. Hosszabb szünet után a múlt év őszén belga kezdeményezésre felvetődött az újbóli revízió kérdése. Mögötte az az igény rejlik, hogy a pedagógiai szak tükrözze vissza az oktatást mint az egész emberi életen végigvonuló folyamatot.

Néhány év óta a FID C/3 koordináló bizottság hatáskörébe tartozik a t ö r t é n e t - t u d o m á n y i osztályozás kérdése is. Az eredetileg kizárólag dán szakértőkből álló kis csoport kidolgozta a gazdaság és társadalomtörténet önálló osztályozásának tervezetét, ami lényeges változást jelenthet a történettudomány ETO-beli kezelésében. Mint ismeretes, jelenleg az ETO-ban a történettudományi szak (93/99) csupán kronológiai és földrajzi beosztást tartalmaz, fogalmakat azonban nem. Ez rendkívül megnehezíti a történettudományi kutatás igényei szerinti szakozást. Ezen kíván módosítani a bizottság. Itt is beszámolhatunk magyar közreműködésről (BORSOS Istvánné).

Húsz év alatt a bizottság 38 ülést tartott, ezen kívül sok szűkebb körű összejövettel is szükségesnek bizonyult egyes különösen nehéz kérdések tisztázására, vagy nagyobb munkák lezárására. A bizottsági munkával kapcsolatos iratok mennyisége 10–15 fasciculus terjedelműre duzzadt. Körülbelül 20 fő/év munka fekszik az eddigi eredményekben. Kérdés, megérte-e, arányban állnak-e az erőfeszítések az elért eredményekkel?

„*Navigare necesse est*” mondták a régi rómaiak, akik Egyiptomból jutottak gabonához és a Földközi-tengert uralva teremtették meg máig is csodált civilizációjukat. Jó, vagy rossz-e az ETO, erre a kérdésre nem ennek a cikknek kell választ adnia. Rossz, ha a követelményeket állítjuk vele szemben és jó, hogy van. Amíg az ETO-nak hazánkban és egy sor más KGST, valamint nyugat-európai és nem európai országban a hatalmas konkurrencia ellenére is kiterjedt a használata (még számítógépes rendszerekben is alkalmazták), addig akarva-akaratlanul karban kell tartani ezt a munkaeszközt. Addig „*revidere necesse est*”, az ETO-t gondozni kell. Ez a C-bizottságok és köztük a FID C/3 bizottság feladata. Aziránt sincs semmi kétség azonban, hogy ez a munka az indokoltnál kisebb hatékonysággal és lassúbb ütemben nem is mindig a szükséges körültekintéssel folyik. Ha meggondoljuk azonban, hogy 1) az ETO terjedelme ma már meghaladja a manuális kezelhetőség mértékét, de technikailag megoldott számítógépre vitele anyagi okokból egyelőre nem lehetséges, 2) a FID-ben ugyancsak anyagi okoknál fogva mindössze egyetlen főhivatású munkaerő áll rendelkezésre a tucatnyi országban százas számokban mérhető közreműködővel végzett munka koordinálására, szervezésére, eredményeinek publikálására, 3) az ETO-reviziót a közreműködők túlnyomórészt társadalmi munkában, szabadidejükben végzik, 4) a részvevő országok az ezzel járó költségeket csak nehezen tudják előteremteni (ez tőkés országokra is igaz) – szóval ha mindezt figyelembe vesszük és ha ezekhez hozzátesszük, hogy az ETO-munkálatokban részvevő különböző szakmájú, politikai beállítottságú szakemberek egyéni és parciális érdekek hordozói, és hogy mindez nemzetközi szinten konfrontálódik, akkor az elvégzett munkát, annak eredményességét nincs ok lebecsülni. Más kérdés, hogy egy a jelenlegitől különböző „mechanizmusban”, egy más alapelvekkel dolgozó szervezetben nem lehetne-e többet és jobban teljesíteni. Kérdés azonban az is, hogyan ötvözhető össze egy precízen szervezett munkafolyamat irányításának és a nemzetközi egyeztetés és egyhangúság nélkülözhetetlen elveinek követelményei.

Jelenleg a C-33 közgazdasági és a C-34 jogi bizottságnak magyar elnöke van (FÖLDI Tamás és NAGY Lajos személyében, előbbi a koordináló bizottságnak is alelnöke). Két évtized alatt tucatnyi magyar szakember vett részt a FID C/3 bizottság munkájában. E helyütt csak halottaink emléke előtt hajtunk fejet: VEREDY Gyula felejthetetlen kollégánk a társadalomtudományi osztályozási munkába való bekapcsolódásnak és az első eredményeknek is egyik kovácsa volt, WÉGER Imre és WALDAPFEL Eszter a pedagógia revízió során szereztek nemzetközi megbecsülést a magyar könyvtárügynek.

IRODALOMJEGYZÉK

1. LÁZÁR Péter – VEREDY Gyula: Nemzetközi konferencia az egyetemes tizedes osztályozásról Budapesten. – Magyar Könyvszemle 1959. 4. sz.
2. ARNTZ, Helmut: Problematik einer Klassifikation der Sozialwissenschaften. – DK-Mitteilungen. 1962. 6. no.
3. RÓZSA György: A társadalomtudományok nemzetközi dokumentációs osztályozásának egyes kérdései. – Magyar Tudomány 1972. 9. sz.
4. WEGER Imre: A pedagógia szak átdolgozása. – Könyvtáros 1964. 9. sz.
5. BABICZKY Béla: A társadalomtudományok osztályozásának kérdései a FID C/3 budapesti ülésén. – Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 1966. 7. sz.
6. NAGY Lajos: Problèmes d'actualité concernant la classification du matériel juridique du point de vue des bibliothèques et des organismes de documentation. – Acta Juridica. 1967.
7. FÖLDI Tamás – NAGY Lajos: A társadalomtudományi dokumentációs osztályozás továbbfejlesztése. Az MTA Gazdaság és Jogtudományok Osztályának Közleményei 1969.
8. SCHMIDT, A. Friedrich: Anlass und Stand der DK Reform. – DIN Mitteilungen 1976. 2. H.

A BRITISH LIBRARY nagy olvasótermét 70 %-ban egyetemi oktatók és posztgraduális hallgatók használják, – ezek felerészben külföldiek (főként az Egyesült Államokból.) A maradék 30 %-ot történészek, írók, valamint az íróknak foglalkozásszerűen „bedolgozó” kutatók teszik ki.

(Library Association Record, 1978. 7. no)

ÚJ MULTINACIONÁLIS kiadóvállalat a könyvtári szakirodalomban: a müncheni Saur könyvkiadó megvásárolta a neves angol Clive Bingley könyvtári kiadóvállalatot. Szerződést kötött a British Library-vel: 350 kötetben 5 év alatt kiadja a BL könyvkatalógusát. Amerikai irodát is nyitott a Saur-cég, az Egyesült Államokban is megkezdte szakkiadói tevékenységét.

(Advanced Technology Libraries, 1978. 11. no.)

AZ USA FELNŐTT POLGÁRAINAK 59 %-a olvasott könyvet és 51 %-a járt közművelődési könyvtárban az utolsó hónapban egy 1515 főre kiterjedő reprezentatív Callup-vizsgálat szerint. Egy másik vizsgálat mintájának (1450 felnőtt) 94 %-a olvasott legalább újságot vagy magazint az utolsó félévben, 55 % könyvet is, 25 % pedig legalább 10 könyvet.

(Library Journal 1978. 22. no.)